

Ujút

Irodalmi és kritikai szemle.

Szerkesztő: MÁRKUS ALADÁR

A haifai „Sebulon” tengerészeti iskola növendékei

1936.

Január

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Dr. Sammy Gronemann, volt berlini ügyvéd és kiváló író e héten Bécsben és utána Budapesten tart előadást.

Gronemann már diákkorában a cionizmus eszméinek szolgálatába szegődött és rátermettsége révén a Cionista Világszövetség szervezetében a legfőbb bíróság elnöke lett.

Az előadás iránt nagy az érdeklődés, mert Gronemann kitűnő előadó, akinek szellemes előadásán finom humor vonul végig.

Abból az alkalomból, hogy a világhírű hegedűművész: Jehudi Menuchim két évre visszavonul a nyilvános szerepléstől, a „Kölnische Volkszeitung” a következőket írta:

„Ha egy ifju hegedűművész, aki játékával hatalmas vagyont és dicsőséget szerzett, 2 évre visszavonul, csak azért, hogy művészetét tökéletesítse, ehhez kétségtelenül heroikus elhatározás kell. Valóban vérbeli művész az, aki a tapsokat az igazi művészet alá tudja rendelni”.

A közlemény pikantériája az, hogy e lap — nyilván szándékosan — török nemzetiségűnek állítja be a zsidó művészt.

Alig néhány héttel ezelőtt a „Münchener Illustrierte Presse” a német emigráns: Benno Elkan szobrászt, egy kiemelkedő művészi sikerrel kapcsolatban — egyszerűen — angol nemzetiségűnek állította be.

Lám: milyen játszi könnyedséggel képesek a „tárgyalagos” német lapok zsidóból árját csinálni!

Pietri francia tengerészeti miniszter a következőket jelentette ki:

„A német nép kegyetlen zsidóüldözése és kormánya antiszemitizmusa miatt nem vehettek részt az olimpiász előkészítő bizottság gyűlésén. Ezzel szemben minden tiltakozó gyűlésen, amelyet a német események ellen rendeznek, kivétel nélkül megjelenek”.

*

A „Stürmer” legutóbbi számában Streicher nemzetközi akciót követel abból a célból, hogy a világon élő összes zsidókat egy lakatlan szigetre internálják.

*

Fájdalommal kaptuk a hírt, hogy régi kedves előfizetőnk: Rippner Feri, kas gyáros, aki közmegebecsülésnek örvendett, meghalt. A gyászoló családnak igaz részvétét fejezi ki a szerkesztőség.

*

Radó Arthur dr. tolnamegyei ügyvéd, aki 130 kitüntetés tulajdonosa, kiért.

Tel-Aviv utcáin felállított forgalmi útjelzők

Eckhardt úr!...

Genf, 1936 január hó

Hivatásom hozza magával, hogy mindenféle és mindenfajta ujságot a kezembe vegyek, s azokat legálább nagyjából átlapozom. Ilyenformán került kezembe a Zürichben megjelenő „Die Front” című sajtótermék 1935 december 31-én megjelent 304. száma, amely Magyarország megújulásának problémáival foglalkozik.

Eckhardt Tibornak, a független kisgazdák vezérének gondolatát idézi, amelyek a „Weltfront” című folyóiratban láttak napvilágot.

Szóról-szóra adom vissza elgondolásait:

„...Csak ilyenmódon leszünk abban a helyzetben, hogy a keresztény kulturvilágot veszélyeztető jól megszervezett nemzetközi alakulatokkal, nevezetesen a kommunistákkal, marxistákkal, szabadkőművesekkel, ergyszóval azon alakulatokkal, amelyek a zsidóság bélyegét hordják magukon, a harcot eredményesen vehessük fel”

De tovább is folyik ez a „liberális” elmefuttatás:

„Ezek, (a zsidóság bélyegét magukon viselő alakulatok) akik a történelmi materializmusra esküsznek, teljességgel képtelenek arra, hogy a nép lelkét megismerjék, ezek, mint idegenek élnek közöttünk... Maga a zsidóság is az anyagias háttérre támaszkodik, mert ennek a népnek nincs érzék a lelki megnyilvánulásokra, amelyek pedig a nemzeti eszme magját alkotják”.

No, még csak a befejező szavakat lássuk, s akkor teljesen tisztában leszünk máris Bethlen, Rassay stb. „liberális politikusaink” fegyverbarátjának ezirányu elveivel:

„Szégyellem, de be kell vallanom, még mindig akadnak emberek Magyarországon, akik azt merik állítani, hogy mi még gyengék vagyunk arra, hogy a zsidóság rabságából meg tudjunk szabadulni”.

Heil Eckhardt!...

No, most beszéljünk mi is!

A sajtóból látom, hogy Eckhardt ur évek óta erős küzdelemben

van. Ez a harc külpolitikai szempontból főként a revíziót szolgálja. Belpolitikai tekintetben ez a harc arra irányul, hogy a *jelenlegi kor mányt megbuktassa*.

El tudom képzelni, hogy nehéz harcot kell vívnia, de ismerve az országot és népét, *nem tudom elképzelni*, hol találkozott azokkal a bizonyos *zsidó-rabbilincsekkel*, amelyeket le kell ráznia? ...

Ettől eltekintve, lekötelezne a *Népvezér* ur, ha megmutatná nekünk azt a földet, amelynek jólétére, kulturájára, megújodására *jótevény befolyással voltak az antiszemita-heccek, a zsidópogromok*.

Higye el, ha *Archimedes* élne, úgy tantételét eképen formulázná: *Minden ország annyit veszít hitele, tekintélye és külföldi megbecsülése súlyából, amennyit az általa kiszorított zsidótömeg nyom*.

Higye el, antiszemita kirohanásaival és barátja, *Wolff* ur, az ő plagizált streicherplakátjaival egy hajszálnyira se vitték előre a magyar megújodás ügyét. *Sőt!... A Népszövetség* még nem felejtette el, hogy Genfben *éppen Ön* volt az elnyomott kisebbség leghangosabb szószólója és fővédnöke!...

Szivlelje meg független *Népvezér* ur jóslatunkat — hiszen manapság a prognózis divat...

Az a zsidónép, amely szerencsésen átkelt a *Vörös* és nem is olyan régen a *fehér* tengeren, a *barna* tengert is át fogja gázolni...

Ne legyen meglepve, midőn külföldi barátkereső útján nem várt dolgokba ütközik: nevének, s elgondolásainak *híre* máris megelőzte Önt!...

Ne haragudjon ösztönösemért, de be kell vallanom, hogy a *zsidóság inkább bizik Gömbös miniszterelnökben... Ő is megújodást hirdet... de az ő 95 pontjában egy sincs, ami zsidóheccekre, magyar és magyar közti különbségre engedne következtetni*.

Nem tudom az *Ön* ősei mikor vándoroltak ide, de történelmi dokumentumok igazolják, hogy a zsidóság már *II. Endre* alatt jöttek be az országba, sőt egyes historikusok feljegyzése szerint már a *honfoglalás előtt is éltek itt ezen a földön zsidók*

Nem gondolja tehát, hogy a hűséges zsidónépnek *legalább is* anynyi joga van itt, *mint az Ön fujtestvéreinek*, akik ma egészen nyíltan a *legdestruktívabb* politikát folytatják az *egységes magyar állam eszme és a magyar nyelv ellen...*

Még folytathatnám, de *egyelőre* megelégednék, ha e néhány kérdésre feleletet kapnék Öntől.

Hazafias üdvözléssel:

Berkovits Zoltán,
zsidó újságíró, de a „*Genfi Magyar Egyesület*” elnöke.

A „**Magyar Cionista Szövetség**” „Zsidó Néppárt címen hitközségi pártot alakított. A Pesti Izr. Hitközség emiatt heves támadásokat indított a „**hazafiatlan és politikailag éretlen**” cionisták ellen. Értesülésünk szerint sikerült a nagyhangon megindított mozgalmat, illetve az **önérzetes és meg nem alkuvó cionista fővezéreket** összesen 8 mandátummal leszerelni.

*

A kecskeméti izr. hitközség újra egyhanguan dr **Donáth Jenő** ügyvédet, Kecskemét th. város tb. ügyészét hitközségi elnökké választotta meg.

*

A *Makkabi World Union*, zsidó sportszövetség téli játékait február 18—24 között fogja megtartani *Banska-Bystricán* (Csehszlovákiában).

*

Londonból jelentik: *VI. Iabotinsky* palesztinai vízum kérelmét ismét elutasították.

Dr E. Benes, Csehszlovákia új elnöke

Dr. E. Benes, a csehszlovák köz-
társaság új elnöke 16 évvel ezelőtt
Zürichen keresztül Párisba uta-
zott. A zürichi pályaudvaron
egyik svájci zsidólap főszerkesztő-
jének a zsidóságra nézve igen ér-
dekes nyilatkozatot tett.

Különös figyelmet érdemel ez a
nyilatkozat, mert az olyan időben
hangzott el, amikor nagy küzde-
lemmel kellett szembeszállni az
akkori zsidóellenes és sovynista
áramlatokkal.

A nyilatkozat:

„A legszélesebb körökben isme-
retes és a békekonferenciának Pá-
risban tartózkodó zsidó delegációja
teljesen tájékozva van arról, hogy

én a zsidó nemzeti mozgalmat mi-
lyen nagyra becsülöm és a cionista
ideákkal a legnagyobb megértéssel
rokonszenvet érzek. Ebbéli meg-
győződésemmnek már több ízben ad-
tam kifejezést.

Az itt-ott felmerült aggodalom,
hogy a zsidóság Csehszlovákiában
a többi polgárokkal szemben hát-
rányba kerülne, teljesen alaptalan
és téves.

A csehszlovák kormány tetteivel
csakhamar el fogja oszlatni ezeket
a kósza híreket”.

Csak most becsülhető fel teljes
értékében dr Benes nyilatkozatá-
nak befejező része:

„Rövidesen Prágába térek visz-

sza és már a legközelebbi jövő fogja igazolni, hogy milyen igazságos bánásmódban fogjuk részesíteni a zsidóságot. Az én részemről kijelentem, hogy Csehszlovákiában nem lesz és nem is lehet zsidókérdés, mert teljes erőmből azon leszek, hogy a republikának minden polgára liberális szellemtől áthatott abszolút egyenjogúságot élvezhessen.

LAPZARTAKOR:

E héten két feltűnést keltő átérés történt.

Dr Demény Aladár fővárosi ügyvéd, kormányfőtanácsos, aki a zsidó hitélet vezéreivel szoros kapcsolatokat tartott fenn és a választások alkalmával a tömegek előtt mint a zsidó érdekek védelmezőjének játszott ki magát, mult héten elhagyta ősi hitét.

*

Nagy feltűnést keltett és a pesti zsidó közéletben nagy port vert fel, hogy Szántó Jenő bankigazgatót, az Országos Iroda alelnökét, és Alapi Béla bankigazgatót, a pesti Unifikációs Párt elnökét a legutóbbi községkerületi választáson a választmányból kibuktatták.

Kiszivárgott hírek szerint ezt a meglepetést a P. I. H. kabinetnoirja főzte ki.

Szántó Jenő ugyanis, annak idején, mint a Budai Hitközség alelnöke **garantálta**, hogy a hitközsége lemond autonómiájáról és beleolvad a P. I. H.-be. Az unifikációs törekvések azonban teljes kudarcba fulladtak s ezért a kétkulacos politikust lemondatták az alelnöki tisztségről Budán és most kibuktatták Pesten.

A pesti törekvésnek legintranzigensebb exponense: Alapi Béla is megkapta méltó jutalmát — Pest őt is elejtette.

Sic transit gloria mundi!...

A bánsági szerb püspökség igazgató adminisztrátorává Csirics Irineit nevezték ki. A tisztelgő küldöttségek sorában megjelent dr Dreschler Miksa vezetése alatt a zsidó hitközség is. A főrabbi héber nyelven üdvözölte Csirics Irineit, aki a jelenlevők nagy meglepetésére a legklasszikusabb héber-séggel válaszolt az üdvözlő beszédre.

*

A Petőfi Társaság mult heti vasárnapon tartott felolvasó gyűlésén négy tehetséges magyar poéta mutatkozott be. Köztük a zsidó E. Lázár Franciska, aki két versével megérdemelt sikert aratott.

*

Most alakult meg 7000 delegátus jelenlétében a német-amerikaiak ligája. Az alakuló gyűlés hevesen tiltakozott a jelenlegi német rezsim ellen és a következő rezolúciót hozta meg egyhanguan:

„Hitler nem reprezentálja az igaz és egész Németországot. Minden németnek hazafias kötelessége küzdeni az egész civilizált világ felháborodását provokáló mai német rendszer ellen, hogy ezáltal visszaszerezhessük Németország régi fényét és tekintélyét és a kulturvilág megbecsülését.

A Liga megalakulása alkalmából Rooseveltnak elnök megleghangú táviratban üdvözölte a konferencia vezetését.

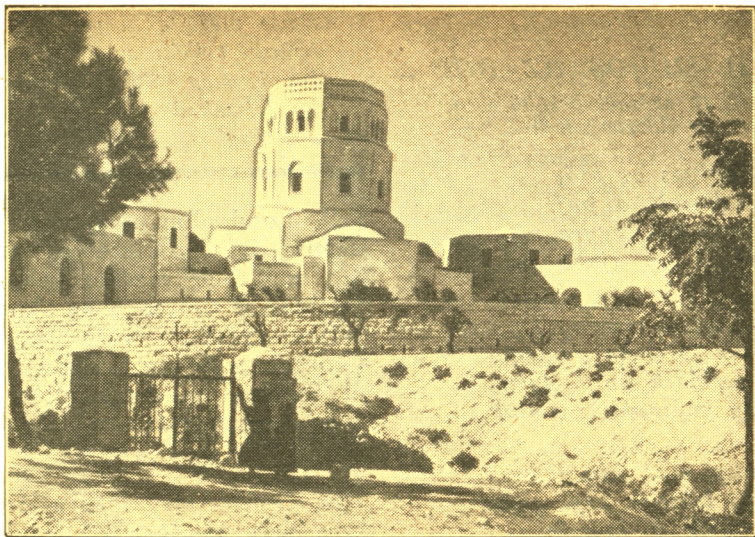
*

M. t. Olvasóinkhoz!

E héten indul meg az „Új Politikai Hetilap”, amelynek szerkesztését Márkus Aladár főszerkesztő vállalta. A megindulás körüli tárgyalások késleltették az „Új Ut” e havi megjelenését.

A késedelemért szíves elnézést kér:

A Kiadóhivatal.

Archeologiai muzeum Jeruzsálemben

Nistor egészségügyi miniszter liberális nyilatkozata

Nistor miniszter egy ünnepség keretében többek között ezeket jelentette ki:

— A román kormány szigoruan halad azon az uton, amelyet a maga számára kijelölt és éber figyelemmel elhárít minden szélsőséges irányu befolyást.

A román nép békességben akar élni minden dolgozó és hasznos polgártársával **vallásra és nemzeti-ségre való tekintet nélkül** és elítéli a fajgyűlöletet és türelmetlenséget, mert tudja, hogy azok az ország boldogulásának kerékkötői.

A kormány részéről kijelentem, — folytatta emelt hangon a miniszter — hogy tiszteletben tartja a tulajdonjog szentségét és a szerzett jogokat. **Mélységesen elítélem azokat, akik csak azért gyűlölik néptársukat, mert azok szellemi adottságuk és egyéb kvalitásuk révén jobban érvényesülnek.**

A New-Yorkban megjelenő „Hearst Presse”, „Hitler hadjárata a vallás szabadsága ellen, nem egyéb, mint irtó háboru az egész civilizált emberiség ellen” címen kiméletlenül támadást intéz Németország ellen s a többi között ezeket írja:

„Streicher és Kerl-féle alakok csak a vallások elleni atavisztikus támadásai és elképzelhetetlen zsidóüldözéseik révén kerülhettek Európa szívében egy 60 milliós nép élére. Ez egyet jelent azzal, mintha pokolgépet helyeztek volna el Európa alá...”

*

Hjalmar Schacht a német jogakadémián tartott előadása keretében ezeket mondta:

„Wenn alle diejenigen, die zu Führer erwartet werden, auch wirklich Führer wären, in welchem Paradies wurden wir leben! ... Aber die Führer sind spärlich gesät!...”

Vajjon kire célozhatott a kijelentéssel a birodalmi bankvezér!?

Olyan súlyos az adó ..

József, 12. századbeli költő verse
az üldöztetésekről

Oly súlyos az idő,
megsokasult a baj,
gyötrelmünk egyre nő,
minden nap újabb jaj.

Elszárad a remény,
fénylő jel nem ragyog.
Év torlódik év hegyén
s így múltak századok.

Mindig csak kín igaz,
— új köntös: régi gyász —
Év torlik év hegyén
hogyan megváltás virrad;
s minden csak megmaradt.

Hittem máskor megint,
hogy szabadulás int.
Így fut sorsunk örök
csalódások között:
„Ma, vagy holnap
vége búnak, gondnak”.

Nap múlik nap után,
a jámbor sziv remél,
de mindhiába vár,
nem int, nem int a cél...

Köszörülve már a fegyver ...

Irta: Jekutiel ben Izsák,
Németországban, a 13. században.

Köszörülve már a fegyver
leghivebb szolgálid ellen.
Őket tövissel szagatják, vágják,
megkövezzve ifjú lánykák.
At sötét börtön falain
hangzik jajszótok, fiam!
Reszketek, ha felzúg láрма;
Most viszik őket halálra!
A máglyára lépnek bátran,
Szent Neved szolgálatában.
S kiket élve eltemetnek,
temploimi illat-áldozat lesznek...

De a megöltek vére
bosszuért kiált az égre.
Indulj meg föld! Rázd meg magad.
ha felszakad
a Harag!

A Londonban megjelenő „Round Table” igen tekintélyes politikai lap múlt heti vezércikkében azt a kijelentést tette, hogy Angliának Németországgal való együttműködését csak az esetben tudná elképzelni, ha megszünteti jelenlegi kormányzati rendszerét.

*

A németországi „Reichgesetzblatt” decemberi számában közli, hogy Einstein Albert két leányának még az országban levő vagyonát konfiskálták.

A Pesti Chevra Kadisa előjárósága, választmánya, képviselőtestülete, valamint az Aggok-háza és Szeretőihez vezetőbizottsága a legmélyebb fájdalommal és a súlyos veszteség érzetével jelenti, hogy nagyérdemű díszelnöke,

Adler Gyula úr

felekezete közügyeinek szentelt áldásos élete 87-ik évében f. hó 6-án elhalálozott. A megdicsőült férfit az évtizedeken keresztül, előbb mint a Pesti Chevra Kadisa előjárója, majd alelnöke, később elnöke és végül mint annak díszelnöke igaz lelkesedéssel, lángelkű hitével, mélységes szeretettel és páratlan odaadással szolgálta chevra kadisánkat és annak intézményeit. A szegényeknek, szűkölködőknek atyja, az aggoknak és betegeknek nemes istápolója volt. Nemes munkásságával aranybetűkkel írta be nevét chevra kadisának történetébe. A megdicsőült férfit a Pesti Chevra Kadisa saját halottjának tekintette és tetemeit f. hó 8-án szombat a Kerepesi-úti izr. temető halottsházából helyezte örök nyugalomra.

Budapest, 1936. január havában.

A megdicsőült emlékét kegyelettel
fogjuk megőrizni.

Áldás és béke hamuira!

James Mac Donald

Németországi zsidók sorsa 850 év előtt és most

Németországban már a középkor elején a legvéresebb kegyetlenséggel tombolt a zsidóüldözés.

A 850 évvel ezelőtti zsidó üldözésekről közlünk néhány szemelvényt.

Ezzel kapcsolatban közreadjuk G. Mac Donald, a Népszövetségtől delegált menekültügyi főbiztosának lemondó levelét, amely mint a 20-ik század szégyenteljes zsidóüldözések dokumentuma kerül az egyetemes zsidóság szomorú történetébe.

Selomo ben r. Simeon krónikájából

James Mac Donald lemondó levele

Most el fogom beszélni, hogyan jött a pusztulás ama gyülekezetekre, melyek lemészárolták magukat az Örökkévalóért és az Ő szent nevéért.

A 4856. esztendőben történt, amely más nemzetek időszámítása szerint az 1096. esztendő.

Felkelt az ádáz Róma pápája és szózatot intézett az összes népekhez, Edom fiaihoz és felszólította őket, hogy gyülekezzenek és induljanak el Jeruzsálem ellen és győzedelmeskedjenek a városban. A parancsoknak engedelmeskedtek, a nemzetek gyülekeztek. Olyan számosan voltak, mint a tenger homokja és szavuk olyan volt, mint a vihar tombolása.

Először összeverődött csöcselék jött, francia és német sőpredék.

Mikor olyan városokhoz értek, ahol zsidók laktak, így szóltak:

„Ilyen nagy útra indulunk és ime itt laknak köztünk a zsidók,

akik ártatlanul keresztrefeszítettek és megölték Őt. Keljünk fel ellenük és bosszuljuk meg magunkat először rajtuk”.

Gyülekezeteink hallván ezeket a beszédeket, apáink példájára gyakorolták magukat a bűnbánatban, imádkozásban és jótékony cselekedetben. Hangosan jajgattak, de Atyjuk nem hallotta őket.

1096. május 3.

Abban az évben peszach ünnepe csütörtökre esett és íjár hónap újholdjának első napja péntekre. Szombaton történt, hogy az ítélkezés utólért minket. A keresztések a városi néppel egyesülve, először a speyeri jámbor és szent gyülekezetet támadták meg. A zsinagógában akarták utólérni mindnyájukat. De a zsidók megtudták ezt és szombat reggel korán felkeltek, sietve imádkoztak és elhagyták az imaházat. Mikor

az ellenség látta, hogy terve meg-
hiusult, megtámadták a zsidókat
és tizenegyet agyonütöttek.

János püspök e hír hallatára
nagy csapattal elősietett, megse-
gítette a gyülekezetet, saját há-
zába vitte őket. A város lakói
közül némelyeket elfogott és
levágatta a kezüket, mert igazsá-
gos ember volt.

Május 6. és 20.

Meghallották Wormsban a gyá-
szos hírt, hogy Speyerben tizen-
egy férfit agyonütöttek, a worm-
siak az Urhoz kiáltottak fel. A
gyülekezet két részre oszlott, az
egyik a püspök kastélyába mene-
kült oltalomért, a másik otthon
maradt, mert a városiak védelmet
ígérték nekik. Ezek az ígéreték
azonban hamisak voltak. Szavuk-
ban bízva, a zsidók kezükbe tet-
ték le minden javaikat és drága-
ságaikat, de a város lakói később
mégis elárulták őket.

Ijár hó 10. napján a „puszták
farkasai” megtámadták azokat,
akik otthonmaradtak és kiírtot-
ták őket.

Ijár 25-én utolérte a borzalom
azokat is, akik a püspök házában
kerestek oltalmat. Ezeket meg-
erősítette testvéreik példája. Elő-
renyújtották fejüket, hogy levág-
ják, sőt némelyek sajátmaguk
ellen emelték kezüket és hozzá-
tartozóik ellen. Volt, aki fivérét
ölte meg; más rokonait, feleségét
és gyermekeit, vőlegények meg-
ölték menyasszonyukat és szerető
anyák kisgyermeküket. Hango-
san kiáltották: „Halljad Izrael,
az Örökkévaló a mi Istenünk, az
Örökkévaló, Egyetlenegy!” 800
volt a lemészároltak száma a két
napon.

Május 24—27.

Midőn hírért vették a szent fér-
fiak, a jámborok az Urban, Mainz
városának szent községe, minden

községnek oltalma és paizsa,
melynek neve minden országban
elterjedett, hogy mi történt a
speyeri és a wormsi községgel,
meglankadott a kezük, megolvadt
és vízzé lett a szívük. És össze-
ültek a tekintélyesek Jisraelben,
hogy tanácsot tartsanak, miképen
találjanak szabadulást. Így szólot-
tak egymáshoz: „Válasszunk ki
néhányat az öregebbek közül,
hogy tanácsot szerezzenek szaba-
dulásunkra”.

A kiválasztottak elhatározták,
hogy megváltják életüket és va-
gyonukat adják, hogy a fejedel-
meket, helytartókat, püspököket
és grófokat megnyerjék. A köz-
ség fejei — tekintélyben állván a
püspök előtt, — felkerekedtek és
elmentek hozzá és tisztartóihoz
és szolgálóihoz, hogy szóljanak ve-
lük. Kérdezték: „Mit cseleked-
jünk ama hírek után, hogy test-
véreinket Speyerben és Worms-
ban legyilkolták?”

„Halljátok tanácsunkat” volt a
felelet. „Hozzátok minden vagyó-
notokat kincsesházunkba és ti
magatok asszonyaitokkal, fiaitok-
kal és leányaitokkal és mind a
tietekkel jöjjetek a püspök házá-
ba mindaddig a napig, míg ama
seregek elvonulnak, így mene-
kedtek meg a kereszteshadaktól”.

De nem volt tisztesség elméjük-
ben, egyszerre akarták mindnyá-
jukat hatalmukba keríteni, mint a
halakat fogják a hálójukba. Csak
a püspökben volt őszinte szán-
dék, hogy megmentsen minket,
hiszen nagy árat adtunk neki és
tisztartóinak és szolgálóinak. De
semmi sem védelmezett meg a
harag napján.

Szíván havának újholdján meg-
jelent Emichó gróf, a zsidók üldö-
zője — vasmalomban öröltesse-
nek meg csontjai! — fegyvere-
sekkel, a keresztesekkel és falusi
népekkel tábort ütött a város fa-
lain kívül, mert a kapuk be vol-

tak zárva. Két napig táborozott a város körül.

Ekkor a mainzi gyülekezet előjárói ismét a püspökhöz siettek, megajándékozták 300 márka finom ezüsstel és kérték, hogy maradjon a városban, mert az volt a terve, hogy meglátogatja egyházkerülete falvait. A püspök az egész gyülekezetet meghívta palotája nagytermébe és szentül megfogadta, hogy támogatni fogja őket. A fellegrvár grófja is kijelentette, hogy védeni fogja a zsidókat. De kikötötte, hogy a költségeket a zsidók fizessék. Ezt a zsidók vállalták is és a püspök is, meg a gróf is kijelentették, hogy készek értük meghalni. A gyülekezet azt is elhatározta, hogy pénzt ad Emichónak és írást ad neki, hogy útja közben más gyülekezetek is támogassák. De mindez nem használt.

Szíván 3. napján történt, mikor a déli órákban Emichó a város ellen vonult és a polgárok kinyitották a kapukat. Lobogó zászlókkal vonult a sereg a püspök kastélya elé. De a szent gyülekezet nem rémült meg a hatalmas ellenségtől. Mindannyian fegyvert öltöttek. Rabbi Kalonymosz ben Mesullam vezette őket. A kapuhoz álltak, hogy megküzdjenek a keresztesekkel, meg a városbeliekkel. Kegyetlen harc

volt. A mi bűneinknél fogva ellenségeink győzedelmeskedtek és betörték a kastélyba. A püspök emberei elmenekültek, maga a püspök is a templomba huzódott, mert megfenyegették, amiért pártolta a zsidókat.

Mikor a szent gyülekezet látta, hogy sorsa beteljesült s a gyilkosok az udvarra özönlenek, felémelték hangjukat és sírtak. Egymást biztatták, hogy vegyék magukra Jisrael vértanúságának ígáját. Csupán attól féltek, hogy gyöngé emberi testük némelyeket a kínzások közben megakadályozhat abban, hogy megszenteljük a kimondhatatlan Nevet. Így kiáltottak: „Áldozzuk fel magunkat az Urnak. Akinek kése van, gondoskodjék, hogy ne legyen csorba rajta és vágjon le először minket, aztán önmagát!”

Az udvaron elsőnek a legjámorabbakat vágta le, kik méltatlannak tartották, hogy a belső szobákba meneküljenek és egy szomorú órával megtoldják életüket. Imaköpenyegükbe burkolódzva várták, hogy beteljesüljön rajtuk a Teremtő akarata. Mikor a szobákban lévőek ezt látták, így kiáltottak: „Itt az idő!” Az aszszonyok összeszedték erejüket és lemészárolták fiaikat és leányaikat, aztán magukat. Sok férfi is nekibátorodva, megölte feleségét,

של פסח Husvétí árut az ismert kiváló minőségben, az idén is gyártunk

A felügyeletet az egri főrabbi, főtisztelendő

Schreiber Simon ur

gyakorolja.

A husvétí áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb, mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigorú felügyelete. E szigorú rituális felügyelet teljes erejű biztosíték arra, hogy az áru és így különösképen a husvétí áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvétí árut

tehát a legvallásosabb emberek is a legteljesebb bizaommal fogyaszthatják.

° **FRANCK HENRIK FIAI R.-T.**

Budapest, 113, postafiók 5.

Telefon: 68-8-45.

gyermekait és szolgálait. Férj és feleség megölték egymást. Lányok, ifjak és asszonyok, jegyesek, kinéztek az ablakon és kiáltották: „Ide nézz, ó Isten, mit tesszünk, hogy megszenteljük a te Nevedet és elkerüljük, hogy a Keresztrefeszített elismerésére kényszerítsenek!...”

Hallott valaha emberi fül hasonlatosat Ráchel asszony, rabbi Jehuda feleségének tetteihez? „Négy gyermekem van” szolt társaihoz. „Ne kíméljétek őket, hogy a keresztények kezére kerülve, meg ne tagadtassák velük Jiszraelt!” Mikor azonban az egyik férfi felvette a kést, a fiatal anya hangosan kiáltozott, fejét és keblét verte: „Ne öldd meg Izsákot Áron szemeláttára. Ne lássa testvére halálát!” A kis Áron azonban elszaladt s így mégis Izsákot, a kisebbiket vette elő, akire gyönyörűség volt ránézni, megölte őt és vérét felfogta ruhája ujjaiiban, mint valami korsóban. Meglátta ezt Áron, elbújt egy láda mögé. Volt az asszonynak két bájos fiatal leánya is, Bella és Madrona. Ezek önként felvették a kést, megélesítették, odavitték anyjukhoz és fehér torkukat hátrahajtván kérték, hogy áldozza fel őket. És mikor már gyermekei közül hármat megölt, hívta a negyediket is, utolsó gyermekét, Áront. És lábá-

nál fogva előhúzta a láda mögül, ahova elbújt és feláldozta Istennek. Férje látván négy kedves gyermekének halálát, kiment, egy kardba dőlt és belei kifordultak remegő testéből. Az anya pedig ruhája ujjaiiban rejtegette el két gyermekének testét, leült és jajveszékelt. Bejött az ellenség a szobába és ordították: „Add ide az aranyat, te zsidó szajha, amit a ruhád ujjába rejtettél!” De mikor meglátták a holt gyerekeket, egyetlen csapással leütötték Ráchelt.

Senkit sem hagytak életben a keresztések a püspök házában. Azután lengő zászlókkal a fellegrvárhoz vonultak, oda is betörték s lemészárolták azokat is, kik oda menekültek.

Ezeregyszázán pusztultak el ama rettenetes napon.

Május 29.—július 1.

Most elmondom, mi történt Kölnben és miképen szentelte meg a gyülekezet a legfelsőbb nevét. Szíván 5-én, a sebuoth előnapján érkezett meg ide a speyeri, wormszi és mainzi események híre. Öldöklés kezdődött és tartott sebuoth ünnepétől Tammuz 8. napjáig. Feldúlták a zsidó házakat, lerombolták a zsinagógát és széttépték a tóratekercseket. A község tagjai szétfutottak és elrejtőztek a szomszéd városokban és falvakban.

Némelyek Neusz községbe menekültek, de mikor a nép János napját ünnepelni összegyülekezett, Jiszráel fiait itt is megtámadták és megölték.

Június 24-én érkeztek az Ur ellenségei Wevelinghofen elé. Völégények és menyasszonyok, öregek és ifjak kinyújtották nyakukat, leölték egymást, vagy a helységet övező tavakba ugrottak. Némelyek felmentek a toronyba és az alatta elfolyó Rajnába vetették magukat...

Braun Guula

כשר **mészárszéke**
Andrássy-ut 58.
(Csengeru utca sarok)

Állandóan elsőrendű friss húsok legolcsóbb napi áron

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás!

Tammuz 3-án a Jülich melletti Altenahrban lévő jámborokat ölték le, kik az Egy Isten hűségében haltak meg. Nagyon kevesen éltek túl ezt a napot.

Ahrweiler melletti Altenahr ellen Tammuz 1-én, pénteki napon gyűlt össze a ellenség. A jámborok elhatározták, hogy meghalnak. Kiválasztottak öt istenfélő, bátor embert, hogy leöljék a többiket. Háromszázan haltak meg így a kölniek közül. Ezek közt volt Jehudah ben R. Abraham előjáró, a nemesek között legnemesebb, a legkiválóbb szónok. Ez az ember látta, amint Sárith, fiának, Abrahámnak viruló menyasszonya megrémülve attól a látványtól, melyet látnia kellett, az ablakon át akart elmenekülni. Ekkor hívta őt és így szólt: „Kedves lányom, nem érhetem meg azt az örömet, hogy Ábrahám fiam felesége légy, de nem akarom, hogy másé légy”. Elhúzta az ablaktól, megcsókolta és mindketten sirtak keservesen. Majd így kiáltott: „Íme nézzétek, milyen lakodalmat készítek lányomnak, menyemnek!” Mind hangosan sirtak és jajveszékelték. Fiának karjába vezette a lányt s éles kardjának egy csapásával kettévágta. Ezután fiát is megölte.

Ezért sirok én és kesereg az én szívem...

Tammuz 4-én telt be a sorsa a Xantenbe menekülteknek. Alkonyatkor, mikor a péntek esti étkezéshez leültek és az asztali áldásba fogtak. Csak megtörték a kenyeret, hogy elmondhassák az áldást, mikor körülvették a házat. Így szólt ekkor R. Móse Hakohen: „Mondjuk el először az asztalbontó imádságot, aztán teljesítsük a Teremtő akaratát”.

Volt közöttük egy jámbor ártért is aki megkérdezte R. Móset: „Mi lesz belőlem, ha feláldozom magam én is az Urnak?” Fe-

Salesztinába és Yiriába

hetenként kétszer legmodernebb gyorshajókkal **Triesztből** egységes és turistaosztály.

Egyiptomba

hetenként **Triesztből** és **Genovából** 3 nap alatt pazar luxushajókkal

Indiába és a Távolkeletre

rendszeres járatok modern óceánjárókkal.

Prospektusok, felvilágosítás a társaság mindkét budapesti irodájában:

Thököly-út 2. Váci ucca 4.

lette R. Móse: „Akkor velünk maradsz, mert jámbor megtért vagy s együtt leszel mind a jámbor megtértekkel, élükön Ábrahám atyánkkal, ki maga is megtért”. Alig hallá a jámbor e szavakat, megragadta a kést és elsőnek áldozta fel magát...

Vasárnap, Tammuz 6-án vonult az ellenség a Mörsben lévő jámborok ellen...

(Következik a trieri, metzi, regensburgi rémségek leírása. A fordító kezéből kiesik a toll...)

Nürnberg város közönsége megvásárolta a történelmi nevezetességű **Cramer-Klett** palotát és azt a legkényesebb izlésnek megfelelően modernizálva, **Streichernek** ajándékozta a nácizmus és a zsidóüldözés terén szerzett érdemeiért.

London, 1935. december 27.

A Népszövetség Főtitkárának, Genf, Svájc.

Uram,

a Népszövetségi Tanács elnöke 1933. október 26-án kinevezett a Németországból menekültek (zsidók és nem zsidók) főbiztosává azzal, hogy „közvetítem és irányítom” azt a nemzetközi együttműködést, amely ezen menekültek gazdasági, pénzügyi és társadalmi problémáinak megoldására szükségesnek mutatkozik. Engedje meg, hogy benyújtsam e hivatalomról való lemondásomat 1935. december 1-i hatállyal.

A hivatal felállítása eltelt, több mint két évnyi idő óta, a meneküléseket előidéző németországi viszonyok olyan katasztrófálissá alakultak, hogy szükségessé vált a teljes szituációnak a Népszövetség részéről való újbóli tárgyalása. A „nem-árjak” elleni törvényhozási, adminisztratív és pártintézkedések folytonosan súlyosbodtak, betetőzték mindezeket az 1935. tavaszán hozott törvények és rendeletek, melyek az elnyomás és üldözés olyan hullámát indították meg, amelyeket 1933-ban még csak sejteni sem lehetett előre.

Az állandóan fokozódó németországi üldöztetések éhhalálra vagy menekülésre kényszerítik a németek tizezreit (férfiakat, asszonyokat, gyermekeket) és nem csupán zsidókat, hanem „nem-árjakat” is, a zsidókkal egyformán sújtanak olyan katolikusokat és protestánsokat, akik hitükhöz és meggyőződésükhöz való ragaszkodásukban ellenállni merészelnek a nemzeti szocialista állam korlátlan akaratának.

A vallási üldöztetéstől eltekintve, a legnagyobb veszély az, hogy a lakosság összeségét szembeállítja egymással. Több mint félmillió olyan ember él halálrettegésben, akik ellen semmi más vád nincsen, csak az, hogy nem olyanok, mint amilyennek a nemzeti szocialisták az „északi” fajtát elképzelik. Ha pedig valakit egyszer a nem-árjakhoz soroztak, azt természetesen megszüntetni, vagy azon változtatni többé már nem lehet.

Ezrek és tizezrek keresik a külföldre menekülés útját. Hiába. Mert egyrészt a pénzkiviteli rendeletek a menekülők vagyonát ugyszólván elkobozzák, másrészt pedig a legtöbb ország lezárja sorompóit a leszegényedett menekülők elől.

Ez a szomorú valóság majdnem leküzdhetetlen feladat elé állítja az emberbaráti intézményeket. Magánszervezetek (zsidók és keresztények) csak akkor remélhetnek sikert, ha az egyes kormányok a Népszövetségen keresztül megoldási lehetőséget teremtenek. A mai körülmények között nem elegendő csak azok érdekét megvédeni, akik a Reich-ből elmenekültek, hanem mindent el kell követni abban az irányban is, hogy azok az okok, amelyek a menekülést előidézik, megszűnjenek, vagy legalább enyhüljenek. Ez azonban nem lehet a főbiztos feladata. De nem lehet azé a szerve sem, amelyet a Népszövetség a menekültügyek intézésére a jövőben meg fog bízni. Ez politikai ténykedés, amely kizáróan magára a Népszövetségre tartozik.

A főbiztosság végrehajtó bizottságának állandó tanácsa legutóbbi 1935. október 16-i gyűlésén lemondási szándékomat alaposan megtárgyalta és előterjesztést tett a főbiztossági hivatalnak

1936. január 1-én vagy esetleg előbb való megszüntetésére, amelyben a Népszövetségi Tanács ez időpont előtt gondoskodott volna a németországi menekültek érdekében működő erők egyesítéséről. Az állandó bizottság abban bizakodott, hogy az 1935. évi gyűlésen létesített szakértő bizottság, amely a német és a Nansen menekült ügyeit volt hivatva átszervezni, előmunkálatait idejében elvégzi.

A végrehajtó bizottságnak az volt a véleménye, hogy a segítőmunkát eredményesebben viheti keresztül a megfelelő országokban olyan szervezet, amely közvetlenül tartozik a Népszövetség fennhatósága alá. Ma már nyilvánvaló, hogy a főbiztos igyekezetét már kezdettől fogva nagyban lecsökkentette az a hivatali létesítések korlétrejtött kompromisszum, amelyet azért fogadtak el, hogy elkerüljék Németország tiltakozását, amely ebben az időben még aktív tagja volt a Népszövetségnek.

Az utolsó három évben a nyolcvanezer német menekült közül megközelítően háromnegyed része új hazát talált — több mint felerészben Palesztinában, — vagy pedig repatriálódott származási helyeiken, leginkább önnerejükből, de kétségtelenül nagy érdemeket szereztek a zsidó és keresztény emberbaráti intézmények, melyeknek odaadó működése szünet nélkül folyt a világ minden részén. Legfeljebb tizenötezer menekült maradt elhelyezetlenül.

Az el nem helyezett menekültekről való gondoskodást ugyan magukra vállalják a mind nagyobb nehézséggel küzdő magán szervezetek, csak az a baj, hogy a menekültek száma állandóan nő, amit az utolsó két év német törvényei, rendeletei, bírósági határozatai, valamint a pártnyilatkozatok és tettek mozdítanak elő. Fokozzák ezt a Nürnbergben hozott törvények. Ennek következményeként nemcsak a zsidók veszítették el állampolgárságukat, hanem keresztény nem-árjak is. A törvényekkel egyidőben kiadott végrehajtási utasítások lehetővé teszik a korlátlan vádemelést, nemre és korra való tekintet nélkül mindazok ellen, akiket a párt még akar büntetni.

A zsidókat és nem-árjakat kivétel nélkül mind kizárták az összes közhivatalokból, eltiltották a szabadfoglalkozások gyakorlásától és a német kulturális és intellektuális élet minden megnyilvánulásától. Tünni kénytelenek a megaláztatások legkülönbözőbb kegyetlen formáit. Sőt még a gyermekek és aggyastyánok sem képeznek kivételt. A kormány támogatása mellett a pártközleményekben még arra is izgatják a gyermekeket, hogy gyűlöljék a zsidókat és a nem-árjakat, hogy kémkedjenek utánuk, támadják meg őket és hogy buzdítsák saját szülőiket az összes zsidók kiirtására.

Zsidók és nem-árjak a törvényes és társadalmi gették falai közé zárva, mind nehezebbé válik számukra az életfeltételek megteremtése. Valóban a némtországi zsidókat megfosztották életlehetőségüktől. Az ország legtöbb részében szisztematikusan törekszenek arra, hogy a zsidókat kiéheztessék. A gazdasági tevékenység egyetlen részén sem találhatnak védelmet. Rövid idővel azelőtt a zsidók számára még csak a kisvárosokban vált lehetetlenné üzleteik folytatása. A zsidóktól vásárlók elleni hadjáratot későbbben kiterjesztették a nagyvárosokra is. Dacára mindama korlátozásoknak, amelyek a vidékieknek a nagyvárosokba költözködést aka-

dályozzák, a zsidók mégis oda menekülnek, mivel azt remélik, hogy legalább kis időre megmenekülnek az üldözések különböző brutális formáitól.

A német-zsidó jótékonyági intézmények erőforrásai teljesen kimerültek. A gyűlölet áldozatainak helyzete egyenesen reménytelen és az elszenvedett gyötrelmek és a teljes kétségbeesés következtében a menekülők újabb csapatai fogják megrohamozni a határokat.

A zsidóság, mint annyi sokszor, tragikus és hősies történelme folytán, most is bünbakkul szolgál politikai és pártcélok érdekében. A nemzeti szocialisták a legerőszakosabb és a legigazságtalanabb módon járnak el velük szemben. Teljesen figyelmen kívül hagyják a zsidók kipróbált hűségét, többek között, amidőn a császárság alatt a zsidók segítettek az egyesítés munkájában, az ország felvirágoztatásában, a háború alatt a zsidó fiatalság az összes felekezetek közül a legnagyobb százalék szerint ontotta vérért hazájáért, a zsidók igen figyelemreméltón járultak ahhoz, hogy a német ellenállás folytatódhassék és a köztársaság alatt a zsidók nagy segítséget nyújtottak a legyőztetés számos káros következményének megszüntetéséhez. E helyett helyesebbnek tartják a zsidókat tenni felelőssé mindama nyomorúságokért és megaláztatásokért, amelyekben a német népnek a háború utolsó éveiben és az utána következő évtizedekben része volt. Az összlakosságnak egy századrésznél is kisebb részét tették felelőssé mindazon kellemetlenégekért, amelyeket a német nép elszenvedett. Ugyanugy mint a középkorban, amikor lemészárolták és kiűzték őket a német államokból, mert ők okozták a „fekete halált”, így távolítják el őket manapság a kulturális és gazdasági életből. Annaira mennek gyűlöletük kiterjesztésében, hogy még a zsidó hadirokkantakat is, akik a lövészárkokban harcoltak és véreztek, eltávolították a közszolgálatban elért állásaikból, sőt még a zsidó hősi halottak neveit is letörölték a háborús emlékekről.

A német kormány magatartása nemcsak az „északi” faj felsőbbrendűségének elméletén nyugszik és nemcsak azon az akaraton, hogy a német életből kiküszöböljék az „idegen” elemeket, hanem abból a felfogásból is folyik, hogy az egyéniség feltétlenül alárendelendő az állam akaratának.

A párt egyik befolyásos része hatékonyan fáradozik abban az irányban, hogy az ősi pogányság állíttassék vissza, amit úgy az ó-, mint az új testamentum helyébe akarnak tenni. A „vér, faj és lélek”-ről szóló elméletek, melyeket fanatikus lelkesedéssel terjesztenek, nemcsak a zsidókat fenyegeti, hanem mindazokat is, akik dacos hűséggel ragaszkodnak az egyéni és vallási szabadságról vallott régi eszményekhez.

A pártvezetők erőszakosan támadnak az egyházak szabadsága ellen és az egyházat politikai hatalomként kezelik. A németországi két nagy keresztény egyházának kívülálló tagjai, valamint a külföldiek is felemelték szavukat ez ellen. Mindezek a menekülők számát csak növelik.

Az 1933. óta történtek, különösen a nürnbergi törvényhozás következményei újabb együttes beavatkozást igényelnek a német üldözések folytán elállott kérdések megoldása ügyében. A Nép-

szövetség, valamint a népszövetségi tagállamok a maguk erkölcsi súlyával intézzenek határozott felhívást a német kormányhoz, az emberiség és a közös európai törvények ügyében. Követeljük annak a politikának a megváltoztatását, amely a világon lévő nyugtalanság és kétségbeesés kutforrása, amely kihívás az emberiség lelkiismerete ellen és az államok törvényes jogait veszélyezteti.

Az 1922 májusi felsősziléziai egyezménytől eltekintve, Németország egyáltalán nem tesz eleget annak a kifejezett szerződéses kötelezettségének, mely szerint a faji, vallási és nyelvi kisebbségek számára egyenlő polgári jogokról köteles gondoskodni. Pedig a kisebbség jogainak elismerése az utolsó három évtizedben kötelezően kényszerítettett rá az európai törvényhozásokra. Talán hivatkozhatok a bécsi kongresszus határozataira, a Belgium és Hollandia között létrejött garanciaszerződésre, Görögország függetlenségének együttes elismerésére, Moldva és Románia önkormányzati feltételeinek a megállapítására, amelyeket az 1878-i berlini kongresszuson megerősítettek és az újonnan megalakuló államokra is kiterjesztették. Az 1919-i békeszerződésben félremagyarázhatatlanul határozatilag újból megerősítették a különleges kisebbségi szerződéseket, mint lényeges előfeltételét a nemzetközi jog és az egyetemes béke megőrzésének érdekében. Új államok keletkezése esetén a törvények elismerése elengedhetetlen feltétele a Népszövetségbe való belépésnek.

Németország minden kétséget kizáróan hozzájárult ehhez az elvhez és a békekonferencia alkalmával a német delegáció a németektől elszakított területeken élő német kisebbségek megvédését követelte és ugyanakkor kijelentette, hogy

„Németország területén élő külföldi származású kisebbségekkel szemben azonos elvek szerint fog eljárni”.

A hatalmak kifejezetten tudomásul vették ezt a deklarációt.

A Népszövetség 1922-i gyűlésén elfogadták azt az elvi határozatot, hogy: „Olyan államok, amelyek nem kötöttek külön szerződést a kisebbségekre nézve, a saját országában élő kisebbségeket olyan bánásmódban kell részesíteni amiként ezt a békeszerződés megköveteli”.

Az 1933-i gyűlés, amelyen a német zsidók üldöztetését tárgyalták a kisebbségi kérdéssel kapcsolatban, megerősítette ezt a határozatot és hogy semmi kétség ne támadjon arra nézve, hogy ez a határozat a német zsidókra is vonatkozik, Németország ellenkezése dacára a határozatot kibővítették azzal, hogy: „Azok alkalmazandók az állam összes olyan nemzetiségére, amelyek a többségtől akár nyelvi, faji vagy vallási tekintetben eltérnek”.

Noha a német zsidók nem kérték, hogy őket kisebbségnek deklarálják, de abban a pillanatban, amikor törvényes megkülönböztetéseket alkalmaznak egy kisebbségre, a nemzetközi jog szerint azokat kisebbségnek kell tekinteni.

Nem az én feladatom annak a megállapítása, hogy az utolsó száz évben milyen mértékben vált az e kérdésben alkalmazott gyakorlat nemzetközi szokásjoggá. Azt sem akarom elbírálni, hogy mennyiben felelt meg Németország ebbéli követelményeknek. Ez a Népszövetség dolga. Nézetem szerint azonban a Németországban elnyomott kisebbségek szenvedései és az állandóan növekedő me-

nekültek érdekében a Népszövetségnek és a tagállamoknak a német kormánynál barátságosan, de egyben határozottan intervenálnia kell.

A józan ész és a méltányosság alapján hiszem, hogy ennek a közbelépésnek meg lesz a kellő hatása. Mert a zsidók és nem-árják üldözéséből származó problémák filantropikus uton nem oldhatók meg.

A problémát gyökerénél kell megfogni, ha a szerencsétlenséget el akarjuk kerülni.

Ez pedig a Népszövetség feladata.

Az egyezmények feljogosítják a tanácsot és a gyűlést, hogy minden olyan ügybe beavatkozassék, amely veszélyezteti a világ békéjét. Ugyancsak a Népszövetség kötelessége az is, hogy érvényt szerezzen az emberi jogoknak és a nemzetközi szerződések alapján megvédje az egyént a faji vagy vallási üldöztetésekkel szemben.

Szükségét érzem még, hogy ezt a leveletem egyéni megjegyzésemmel fejezzem be.

Már a német menekültek főbiztosává való kineveztetésem előtt és különösen a háborút követő 14 év alatt sokszor hangsúlyoztam, hogy a német néppel szemben méltányosan kell eljárni. De ha a Reich-en belül jelenleg uralkodó irányzat meg nem szűnik vagy legalább is meg nem változik, meggyőződésem, hogy a tragédia elkerülhetetlen.

Ha emberi teremtmények százezreit demoralizáció és kívándorlás fenyeget, akkor a diplomáciának nem elmélkedni, hanem sürgősen cselekednie kell, ha a küszöbön lévő és a fenyegető veszélyt el akarja háritani.

James Mac Donald.

Zürichből jelentik: A svájci nemzeti tanács 125 tagja, pártállásra való tekintet nélkül Oscar Ossietzki író és publicistát, aki Hitler uralomra jutása óta a német koncentrációs táborban szynylódik, egyhangú lelkesedéssel terjesztették elő az 1936. évi Nobel-díjra.

*

„Levelek egy megtévedt zsidóhoz” címen Szabó S. Vilmos író érdekes és figyelemreméltó vitairatot adott ki, amelyben a kitérés epidémiával foglalkozik. Drámai erővel rajzolja meg a zsidó elhivatottság jelentőségét, hogy megerősítse hitükben az ingadozókat. Egyetlen szépséghibája a munkának, hogy a magyar-zsidó kiadványoknál szinte uzussá vált felesleges dicséretekkel halmoz el olyan személyeket is, akik egyébként arra teljesen érdemtelnek.

Albrecht kir. herceg vette át az 1936. évi berlini olimpiászra induló magyar vívóktól az ünnepélyes fogadalmat. Az ünnepélyes aktusnál dr Fuchs Jenő, a kétszeres magyar vívó világbajnok — talán a stilszerszűg kedvéért — tartotta kezében a horogkeresztes zászlót.

*

A budapesti aut. orth. izr. hitközség előjárósága f. hó 12-én óbudai **Freudiger Ábrahám** elnök elnöklete alatt tartott ülésében dr **Friedmann Izidor** főorvost, aki a hitközségi kórház létesítése és fejlesztése körül kiváló érdemeket szerzett, **kórházigazgatóvá választotta meg.**

*

Spoj generális, bolgár belügyminiszter rendeletet bocsátott ki, amelyben hét náciszervezetet feloszlatoott.

A müncheni képtár zsidó érdekessége

A müncheni *Residenzmuseum* nagyhirű képtárának legérdekesebb látványossága a 38 képből álló u. n. szépséggalléria, amely művészi kézzel remekbe festve, a XVIII. század legszebb hölgyeit gyűjtötte egy, az egész világon egyedül álló gyönyörű csokorba. A kétségtelesen egyéni ötlet, Bajorország egyik legkiválóbb és legnépszerűbb uralkodójától, I. Lajos királytól származik. A művészi megvalósítás pedig a kor legkiválóbb festőjének: *Josef Sticler*-nek tehetségét dicséri.

Kevesen tudják, hogy a szépséggalléria egyik legszebb gyöngye zsidóleányt ábrázol, névszerint *Nanette R. Kaullat*, *Rafael Kaullat* bankár és *Josefine Pappenheim* leányát.

A szülők mindketten, régi német zsidó patricius családból származnak és az apa, mint bankár a bajor udvari főágens címét viselte. Ebben a minőségében sűrű és szoros összeköttetésben állott a királyi udvarral és így történt, hogy a gálás király, megismervén a gyönyörű zsidóleányt, rögtön utasította udvari festőjét, hogy készítsen róla portrét a szépséggalléria számára.

Sticler el is készítette a képet, (sorrendben a hetedik volt a 38 között), amely, mint az 1. sz. kép, egyik legsikerültebb alkotása a kiváló festőnek.

A képet szemlélve, valóban megértjük a kortársak lelkesedését, akik a legáradozóbb hangon írják a „legszebb *Nanette*”-ről és elhisszük azt az egykori tudósítást, amely szerint a gyönyörű zsidóleányt a város nevezetességének tekintették, akit az idegeneknek büszkén mutogattak.

17 éves volt *Nanette*, (vagy ahogyan a város becézte: a szép *Náni*)

Nanette Kaulla

amikor a művész megörökítette. A gyönyörű arc a mélytűzü szemekkel, amelyet az éjfekete hullámos haj foglal nagyszerű keretbe: valóban lenyűgöző a természetnek e remekműve. Megkapóan szép a bársónyruhának különleges ibolyaszíne, amelynek gazdag redői, nagyszerű szineffektusokkal fokozzák a szép arc esztétikai hatását.

A festmény elkészítése utáni időben hamarosan férjhez ment az ünnepezt szépség, *Heine Salamon* bankárhoz, még pedig pontosan 1834 június 24-én, a müncheni rabbihivatal anyakönyvi feljegyzése szerint.

Az ifju férj — aki különben rokonságban volt a nagy költővel is, valamint a híres emberbarát *Heine Salamon* bankárral is. 29 évig élt együtt zavartalan boldogságban világszép hitvesével és 1863-ban, utód hátrahagyása nélkül meghalt.

Az özvegy — férje halála után a legvisszavonultabb életmódot folytatta, viszonyai is rosszra fordultak, egész 1876-ban bekövetkezett haláláig.

A kortársak feljegyzik, hogy öreg korában is megőrizte híres szépségét és főleg magas, királynői alakját dicsérik.

Ifjúkori fényképe megőrizte a szép Nanette emlékezetét, messze túl a halál után is és megállapítható, hogy a szépséggalléria összes képei között ez a kép a legismeretesebb és a legnépszerűbb.

Mai napig is számtalan repro-

dukciója forog közkézen, rajzok, metszetek, elefántcsont-miniatűrök ezrei igazolják népszerűségét, sőt a képet a porcellániparba is felhasználták, csészék, tányérok és falak díszítésére, amik a régi müncheni polgárok edényei között igen gyakran feltalálhatók.

A mai Németországban ma már kevesen tudják e szép arc eredetijének származását, ami azonban különösen a német művészvilágban nem titok, s így nem lenne meglepetés, ha azt a muzeum faláról sürgősen eltávolítanák.

(Arny)

Dr Weisz Arnold:

Vallásaink tanítása a végső dolgokról

A primitív ember naív elméjét épp úgy foglalkoztatták a halál utáni lét kínzó problémái, mint a más emberi tudományokban művelt, kipallérozott agyát. Kínzó kétségek törnek fel sokszor a lélek mélyéről, döngötte az értelem falait: mi lesz, hogy lesz a halál után és akit nem véd meg a vallásnak csodás ereje, bizony tehetetlenül vergődik e kérdések zürzavarában és mint kormányát vesztett hajó, összetörve, megrongcsolva bukik alá a semmiségbe.

Semmilyen filozófia, semmiféle rendszer nem pótolhatja a vallást és nem adhatja meg a lélek nyugalma semmi más, csak a hit ereje és a lélek bizakodása.

Tudományos néven **eschatológiá**-nak nevezik azokat a tanokat, amelyek a halál utáni élet, tehát a végső dolgok mibenlétéről szólnak. Az alábbiakban rövid összefoglalásban a zsidó eschatológiát akarom ismertetni.

Csodálatos módon vallásunk summája: a Tóra, nem ad feleletet az ember gondolkodásában ily nagy helyet elfoglaló eme kérdésekre, annak dacára, hogy különben biztos utmutatást nyújt mindama kérdésekről, amelyek az emberi élet folyamán egyáltalában felmerülhetnek. Csak éppen következtetni lehet, hogy a lélek Istennek ajándéka, mely nem szűnik meg akkor, ha a test elmulott.

De már a Talmud és Midrás mesterei annál bővebben foglalkoztak e kínzó és titokzatos problémák megfejtésével.

A Talmudban már szembe van állítva egymással az **ólam haze** (ezen világ) az **ólam habó**-val (a jövő világ). Az igazságosság és erény jutalma: a **gán éden** (éden kertje), míg a bűnösök helye: a **gehinnom** (hinom völgye).

(A hinom völgye egy hírhedt hely volt Jeruzsálemtől délke-

letre, ahol a pogány népek a Moloch-nak áldoztak élő embereket; a gán éden a bibliából ismeretes, mint az első emberpár lakóhelye)

Hol keressük e helyeket, itt lenn a földön, avagy fenn az Ég birodalmában?

Talmudi bölcseink közül voltak, akik a földön és voltak mások, akik az égben képzeltek e helyeket. **Simon ben Lákis** azon gondolkodik, vajjon a Paradicsom bejárata Palesztinában, Arábiában, avagy Babiloniában van-e (Erubim 19/a).

Egy másik amóra ezzel szemben egész pontosan megmondja, hogy a gehinnomnak 3 kapuja van: egy a pusztában, egy a tengeren és egy Jeruzsálemben (u. o.)

Ezek szerint tehát úgy a Paradicsom, mint a gyeheenna itt lenn a földön keresendő. De a Talmud másik helyén meg azt olvassuk, hogy némelyek szerint e helyek az égboltozat felett keresendők. (Támod 32/a).

A jók megjutalmaztatnak, a bűnösök méltó büntetést nyernek a halál utáni felelősségrevonáskor. Hogyan?... Az ítélet napján az embereket érdemeik szerint három csoportba osztják. **Jámborok**-ra, akik azonnal feljegyeztetnek és megpecsételtetnek az örök életre, **gonoszokra**, akik nyomban feljegyeztetnek és megpecsételtetnek a gehinnom számára és végül **középszerűekre**, akik a gihinomba kerülnek, hol szenvednek, jajgatnak, de később megtisztulva feljönnek onnan. (Roshasonó 16/b).

Az **ólam habó**-ra (a jövőendő világ) vonatkozóan **Ráb** azt mondta: ott nem lesz sem ivás, sem evés stb., hanem a jámborok ülnek megkoszoruzva és élvezik a dicsőség fényét. Berachot 17/a).

A mulandó testtel szemben, a lélek Istennek el nem enyésző adománya, már akkor is létezik, amikor a test még meg sem született. Az Uristen egyszerre, az angyalokkal egyidőben megteremtette az összes lelkeket és ezek a lelkek az égben, egy külön, a számukra fenntartott helyen tartózkodnak, mely helynek neve: **Guf**. Erre a helyre tér vissza mindegyik lélek, valahányszor valamely emberi testben való hosszabb-rövidebb ideig való tartózkodásuk véget ér.

A halál bekövetkezésekor a lélek elválik a testi buroktól és előbb a gehinnomba kerül. Az első 12 hónapban még meglátogatja a sirban nyugvó testét és néha-néha, különösen péntek estéken, régi lakóhelyét is felkeresi, főleg akkor, ha ott érte lángot gyújtottak.

Még sok helyet idézhetnénk a T-ből, a lélek és a test egymáshoz való viszonyáról, a jutalomról, büntetésről, poklóról, paradicsomról, de azok is csak azt bizonyítanak, mint az eddig felsorolt részletek, hogy a végső dolgokról való tanítás a Talmudi időkben csak tartalomban gazdagodott, a régebbi időkhez képest. Végső alakot, határozott formát, e végső dolgokról való gondolatok még nem nyertek ebben az időben.

A zsidó vallásbölcseket nagy mestereire hárult a feladat, hogy a biblia és a Talmud szellemében összefoglalják e gondolatokat és egy szerves rendszerbe zárva azokat, közkincsévé tegyék a hívő lelkeknek. E munkát **Száadja** hagáon kezdi meg és **Majmuni**, a nagy Ramban viszi tökélyre.

Száadja ben József, szurai gáon **Emunot Vedéot** (Vallás és Hit tanok) c. művében (XVI. sz.) a következő képét adja a végső dol-

goknak: „Az ember lelke a halál után nem kerül elbirálás alá egész az ítélet napjáig”. „A ők lelkét Isten trónja alatt rejtí, a gonoszoké pedig csatangol az egész világon szerte-széjjel”. Ezt írja a Talmud, Száadja még hozzáfűzi, hogy a jámbor lelkek Istennél őriztetnek, míg a gonoszoké a sötétségben maradnak a feltámadás napjáig.

Az éden-kert, gehinnom, Száadja szerint csak képletes kifejezései a jutalom és büntetésnek, nem pedig a lélek valóságos tartózkodási helyei.

Milyen lesz az ember a feltámadás után? A T. bölcseinek többsége azon a nézetten van, hogy az ember megtartja mostani természetét. Száadja szerint a már említett Ráb-nak van igaza, amennyiben a jövődő világban csak szellemi élet lesz — habár az ember meg fogja tartani „emberi természetét”. Hogy ez a csodálatos dolog tényleg bekövetkeztetik, arra bizonyíték Mózesnek 40 napi időzése a Sináj-hegyn, a Tóra adás alkalmával.

Az **ólam habó** (jövődő világ) a halottak feltámadásával veszi majd kezdetét és a Talmuddal egybehangzóan azt tanítja Száadja, hogy a föltámadottak többé nem válnak porrá, hanem örökké fognak élni. A messiási korra vonatkozólag szó szerint veszi a próféták jövődőlését és Izraelnek uralkodó szerepét emeli ki a majdani népek között.

Majmonidesz a zsidó eschatológiával nem filozófiai művében: a **Móré Nebuchim**-ban (Tévelygők Utmutatója) foglalkozik, hanem Misna magyarázataiban és a **Misné Tóra** c. törvénykönyvében.

Maimuni nagy és máig sem szűnő hatása abban a bátorságban gyökeredzik, amellyel a Tóra kijelentéseit összeegyeztetni igyekezett az akkori tudomány álláspontjával, ugyanezt tette a Talmud kijelentéseivel is és ha ezek nem egyeztek az ő racionális felfogásával, nem egy ízben jelentette ki azokról, hogy azok lényegtelenek és nem kell szószerint venni. Nem kétséges, hogy kortársai egy részéről a legsúlyosabb támadásban volt emiatt része és műveit tilalom (chérem) alá is helyezték.

Majmuni elvei a végső dolgokról így foglalhatók össze:

1.) Vannak, akik a legfőbb jónak a Paradicsomot tartják, mert az emberek ott ehetnek, ihatnak stb. A gehinnom pedig olyan hely, ahol örök tűz lobog, amelyben a bűnösök irtózatoss kinok között perzselődnek.

2.) Egy másik csoport minden reménységét a messiási időkbe veti, mert úgy véli, hogy ekkor az emberek angyalokká fognak válni. örökké fognak élni és a világ minden java készen fog ölükbe hullani.

3.) Sokan a halottak feltámadásában reménykednek, amidőn elképzelik, hogy ekkor találkozni fognak elhalt szeretetteikkel, feleséggel, gyermekkel stb. akikkel most már örökkön tartó boldogságban fognak élni.

4.) Ismét mások nem annyira magukra gondolnak, mint Izrael egészére, mondván, hogy majdan Izrael fog diadalmaskodni és uralkodni egykori elnyomói felett és a jámboroknak nagy örömben és boldogságban lesz részük.

Ezeknek előrebocsájtásával tér át Maimuni saját nézeteinek kifejtésére, amelyeknek legelején így szól általában a jutalomról:

Az embernek, — úgymond — nem szabad kérdeznie, hogy mi lesz jótetteinek jutalma, mert az igazság jutalma már magában az, hogy belátjuk és szeretjük a jótetteket. Aki más jutalmat vár, az használatos az iskolásgyermekekhez, akit ígéretekkel kell buzdítani a tanulásra, mivelhogy a tudomány hasznát még fölfogni nem tudja.

A Tórában előforduló jutalmak Maimuni szerint úgy értendők, hogy a jámbornak megadja Isten a lehetőséget jámbor életének folytatásához, míg a bűnösöktől éppen ellenkezőleg megvonja azt az erényes élet leéléséhez.

A jámborságnak tehát tulajdonképpen nincs megfogható jutalma, ellenben önmagától értetődik, hogy az igaz élet folyamán tökéletességre jutott lélek a halál után Istennek és az igazságnak látásában fog gyönyörködni és ez az amit az ólam habó — a jövő világ alatt kell érteni. A jutalom ezen nemével áll szemben a büntetés, hogy a lélek is elpusztul a test halálával és hivatkozik a Talmudra, ahol a Tóra ezen szavai: „irtva irtassék” (Mózes IV. K. 15.31) a kétszeres halálra magyaráztatnak, tudniillik ezen és a más-világon.

A paradicsom, amely a Talmudban sokszor említették, azonos a gán-édennel, de nem tudjuk, hogy az hol és merre van és minő csodás dolgok vannak benne: ezek a jövő világ titkai. A gehinnom ellenben csupán elnevezése a büntetésnek, amely a gonoszokra vár és amely némelyek szerint abban fog állni, hogy a nap közel kerül a bűnösökhöz és fel fogja égetni őket.

A halottak föltámadásával röviden végez Maimuni. Hangsúlyozza, hogy ez hitünk egyik alapja és hogy csak a jámboroknak van rá reménye.

A Messiás lesz az, aki visszaszerzi majd Izrael uralmát, hatalmas király lesz és Jeruzsálemben fog székelni. Minden ország és nép hódolni fog néki s aki pedig ellene támad — azt Isten el fogja pusztítani. A természetben semmi sem fog megváltozni majd, csupán az uralom fog visszajutni Izraelhez, mint bölcseink is mondják: „A mostani világ és a messiás kora között nincs más különbség, mint a hatalmak zsarnoksága, amely a jövőben meg fog szűnni Izraellel szemben.

A bölcsek és próféták — hirdeti tovább Maimuni — nem azért vágyakoztak a messiási időre, hogy uralkodjanak az egész világon és nem azért, hogy a népeket maguknak alá vessék, hanem azért, hogy magukat a Tórának szentelhezzék és ne legyen többé, aki elnyomja és zavarja őket.

Maimuni fennkölt gondolkodását jellemzi, hogy miként irt egyik tudós levelében a nem zsidókról. „Amit kérdezel a nem zsidókról, tudd meg, hogy Isten csupán a szívet akarja és eszerint irányítja a dolgokat. Azért mondták mestereink a „világ nemzeteinek jámborai szintén részesednek a jövő világban.” T. i. ha az Isten megismerésében elérték a kellő fokozatot és lelkük fel van ruházva nemes erényekkel.

Maimuni szelleme — kinek jámborsága és hithűsége előtt még ma is meghajolnak a zsidóság vezérei, fenséges példát mutat arra, hogy miként lehet összeegyeztetni a hit és a tudomány eszméit.

Szomoru ünnep . . .

A pesti Izr. Hitközség elnöke január első napjaiban hatalmas beszédben fordult a zsidósághoz a recepció negyvenéves évfordulója alkalmából.

Az elnök feltette a szónoki kérdést:

— *Vajjon van-e helye az ünnepségnek és az ünneplésnek ma, amikor a törvénykönyvben csorbítatlanul él ugyan a törvény, de a törvényben már nem lüktet annak a kornak lelke és szelleme, amely a törvényeket életre hívta! Lehet-e helye az ünneplésnek akkor, amikor a múltba szárnyaló emlékezet tükrében csak annál borusabban kell látnunk, hogy elfogultság és meg nem értés borítja ködbe nem egyszer a jogegyenlőségnek és szabadságjogoknak ama legszentebb eszményeit, amelyek minden állam erkölcsi erejének legfőbb biztosítékai?!*

A körmondat szépen csergedez. Alig háromszor vettünk lélegzetet közben. És mikor kihámoztuk a mondat értelmét, meg kellett állapítanunk, hogy az elnök fölényesen elsiklott a lényeg mellett.

A lényeg ugyanis az, hogy az ünneplésnek *tényleg nincs helye*. De mindenekelőtt azért nincs, mert a hitközségi politikai jelenlegi iránya *valóságos árulás a zsidóság legszentebb hagyományaival szemben*. A recepció, a zsidó vallás egyenjogusítása *nem azt célozta*, hogy a magyar zsidók egyeteme *felolbadjon* a környező felekezetekben. Ellenkezően. A recepció apostolai és megvalósítói a zsidó vallás reneszánszát, a modern zsidó embernek a hitben való megerősödését várták a vallás törvénybeiktatott, szabad gyakorolhatóságától.

Megváltoztak körülöttünk az idők. Nem tagadhatjuk. *De meg-*

változott legelsősorban a zsidóság szelleme is mai vezetőinek vétkes könnyelműsége folytán.

Hol vannak a régi zsidó tradíciók? Hol vannak azok a jótékonykodó nagy zsidók, akik gyámolítanak a betegeket, támogatnak az öregeket és árvákat és felségeznek az elesetteket és akik vagyionokat áldoznak nemes célú intézetek alapítására?... Hiába keresem őket!... A mai gazdagok csak a cím és rangok hajhászásában élnek ki magukat!...

Hová tűnt a zsidó vallás gyönyörű poézise? Hol vannak azok a zsidó férfiak, világiak és egyháziak, akik fákljaként mutatnak a zsidó tömegek számára az egyedül lehetséges utat?

Nagy ünnepek alkalmával autók százai állanak a pesti neológ templomok előtt. Vannak ismert rab-bik, akik előszeretettel keresnek fel minden egyházi ellenőrzéstől mentes vendéglőket. Lehet, hogy az ilyen koszt jobban ízlik nekik. Csak azt hibáztatjuk, hogy ugyanakkor a lekipásztörök szombatontként csodálatos prédikációval próbálják megnyerni azt a zsidó közönséget, amely tisztában van a papok egyikének-másikának tulságosan szabad életével.

A beszéd más részlete is nagyon érdekelt bennünket. Az elnök Vázsonyi Vilmos tíz év előtti szavait idézte:

„Zsidók vagyunk és zsidók maradunk, ragaszkodunk őseink vallásához, de ez a haza miénk is, hazánkat sem adjuk, magyarságunkat sem adjuk, magyarok vagyunk, magyarok maradunk!”

Mi nem látjuk a hitközség jelenlegi vezetőségénél a zsidósághoz való ragaszkodás különös jeleit. Mert zsidónak lenni nem annyit jelent, hogy a zsidó szót időnként

ajkunkra vesszük. Zsidónak lenni, főleg a mai időkben annyit jelent, mint cselekedni, áldozatot hozni, ha kell, a zsidóság egésze érdekében. De a zsidóság mai vezetői számára ez a mondat, hogy „zsidók vagyunk és zsidók maradunk”, nem okoz különösebb problémát. Mit tegyen azonban a szegény zsidó, Budapest kétszázötvenezer főnyi zsidóságából mintegy kétszáznegyvenkilencezer lélek?

A szegény pesti zsidó hiába szeretne zsidó maradni, anyagi eszközei nem elegendőek a felekezeti terhek viselésére. Gyermekeinek zsidó iskolában való taníttatását megfizetni nem tudja, mert a tandíjakat milliomosok számára szabták.

A vallás tanításai szerint szeretne élni. Szívesen járna nagyünnepek alkalmával is a templomba és boldogan lemondana a sertéska-
rajról vagy a vallás által meg nem engedett más hús-fajták fogyasztásáról, de képtelen áttörni a hitközség üzleti elgondolásainak drót-akadályait. A templomi ülések megfizethetetlenek az átlagzsidó számára és ugyancsak megfizethetetlen a rituális étkezés.

A mi zsidóink tehát szép lassan, hogy maga sem veszi észre, eltávolodik a vallástól és csak akkor ébred rá, hogy a kiválasztott néphez tartozik, mikor prezentálják

teljesítőképességét messze felül-múló kultuszadó-nyugtáját.

A mi zsidóink erre gondolkozni kezd és rájön arra, hogy egyfelől kultuszadót fizet, tehát hozzájárul a hitközség fenntartásához, viszont a zsidó intézmények közül úgy-szólván semmit sem vehet igénybe. Teljesíti tehát kötelességét egyhá-zával szemben, egyháza azonban hátat fordít neki.

Csoda-e, hogy az átlagzsidó egy-re-másra megkeresztelkedik? Csoda-e, hogy megdöbben azon: *a zsidó vagyoni arisztokrácia nem érzi meg az idők viharát*, tovább csinálja zsiros üzleteit és ugyan-akkor százezer és százezer egy-szerű zsidó polgár épen *vallására való tekintettel a nyomorba sülyed?* Csoda-e, hogy ezek a zsidó százezrek a vezetők, a lelkekbe nem látó, felelőtlen és könnyelmű zsidó korifeusok ellen fordulnak?

Pár hét választ el bennünket a hitközségi választásoktól. Az urak erősen verik a mellüket. Egyszerre megint eszükbe jut, hogy *még fennáll a numerus klausus*, a zsidóellenes gazdasági pogrom erőtel-jesebb, mint valaha, a megélhetés a zsidó számára ugyyszólván lehe-tetlen és óriási tömegek végső két-ségbecsésében várják azt a Mes-siást, aki sohasem jön el hozzájuk.

Választások előtt a hitközség ve-zetősege enyhe, baráti szóval je-lentkezik a zsidó tömegeknél. Az-zal az enyhe, baráti szóval fordul felénk, azzal a hangos öntudattal, gerinctelenséggel a tuloldal irányá-ban, amelyet öt esztendőn át nél-külöztünk és amelynek őszintésé-gében tehát most sem hihetünk.

A magyar zsidóság nem hisz többé vezetőinek. Nem hajlandó megérteni azt, hogy amikor országos vonatkozásban a demo-kratikus, liberális értelemben vett bánásmódot követeljük, ugyanak-kor a zsidó hitközség választójoga

Kávé, tea
izlés dolga!

KESZLER

kávé és teája a jó izlés fokmérője!

VI. Teréz-körút 56.

TELEFON: 22-2-08

reakciósabb a cári kényuralom legkonzervatívabb választói törvényénél.

A zsidó tömegek esznek attól a lehetőségtől, hogy a maguk embe-reit, hivatott képviselőiket küldjék be a hitközség vezetőségébe. A hitközség politikája tehát nem fog megváltozni és az eddigi helyzet tragikuma, ha ugyan lehet, még elmélyül.

Van a Talmudnak egy mondása, amely általánosan jellemző az em-

beri társadalomra. A Talmud szerint: „a többség dönt és a kisebbségnek van igaza”.

A mai magyar zsidóélet még tovább megy ezen a talmudi igazságon. *Nálunk a kisebbség dönt és a többségnek van igaza.*

Ha a magyar zsidóság nem volna jogaiból kirekesztve, olyan viharos lendülettel söpörné el vezetőit, amilyenre a magyar zsidóság történetében példa még nem volt.

Ábrahám Mintschine

Páris, január.

Ez is zsidó művész tragédia, sokban hasonló Amedeo Modiglianiéhoz.

Egyik napon Párisban a Place Caillo-n ögyelegtem. Jobbára műkereskedések vannak ezen a környéken. Az egyik kirakat előtt megálltam. Szinte huzott a közép-re állított nagy kép. Szoba-belső-t ábrázolt, zongora előtt játszó női alakkal. Egy férfi sublódhoz támaszkodva hegedült. Nagy, nyitott ablakot ábrázolt a középrész, kívül viharos tengert, hullámtarajon imbolygó hajóval. Az ablak körül csokorszerűen rózsák, levelek voltak festve, megkapó ritmusban, folytatásban a viharos tengerrel. Leírva szinte banálisnak, régi olajnyomatnak tetszik. A valóságban izgalmas temperamentumtól fűtött, merész elgondolá-sú kép volt, különös lírával telítve.

Az aláírást kerestem, nem ta-áltam. Annál inkább izgatott ez, mert Párisban ekkor már minden jelentősebb művész kézírását messziről megismertem. A kép pedig teljesen ismeretlennek hatott. Beléptem a műkereskedésbe, a festő iránt érdeklődve.

— Ábrahám Mintschine — mondta a tulajdonos különös hang-sulyozással.

— Ábrahám Mintsche...? Sohasem hallottam ezt a nevet. Szerepelt már, volt kiállítása?

— Még sehol sem szerepelt, kiállítása sem volt.

Aztán, fokozódó érdeklődésem-et látva, sorra mutogatta a rak-tárban levő képeket. Tájképeket, csendéleteket, kompozíciókat. A szokvány-fölfogástól teljesen elütő modorban voltak festve. Egy-egy csendélete körül izgatott mozgá-sú alakokkal, szinte drámai erejű színezéssel, formafeszültségben. Marseille-i tengerpartok, Nancy-i utcaképek, népün-nepélyek szokatlan mozgalommal, élet-teljességgel. Valami viharos zsufoltság, rendkivüli fölhé-vültség iz-zott mindegyikben, csoportosításokban, egyes alakok intí-mus jel-legzetességeiben, ami a rendkivüli művész feltűnő tulajdonságairól tanuskodott.

A kereskedő önelégülten mosolygott.

— Nem ismeri a nevét senki, de nemsokára ismerni fogja egész Páris. A Jardin des Pommés-ban lesz a kiállítása, a Tuillériák kertjében. Sajnos, a hagyatéki kiállítása, mert körülbelül fél-éve, hogy meghalt. Hirtelen, a szabadban, festés közben halt meg. A szíve ölte meg. Nemcsak ez, korai és hirtelen halála, — mind-össze 32 éves volt — tragikus életében. Halála előtt mindössze fél-éve ismertem meg. Ez sem különös módon történt, semmi regényes-ség nincs benne. Egyik napon bejött hozzám egy nagyon kopott ru-háju, nagyon sovány fiatalember. Képeket hozott a hóna alatt. Mindennapos dolog ez nálunk, százával jönnek hozzánk, a Páris-ban élő negyvenezer festő közül. Nagyon megszoktuk, bizony semmi különösebbet nem várunk. Ritka az, akinél valami szokat-lanabbat, valami nekünk valót találunk. Nagyon hibásan és törve beszélt franciául, idegen kiejtéssel. Nem is figyeltem, nem is értet-tem mondókáját, mert az első képek látásánál már minden érdek-lődésem ezek felé terelődött. Később a lakásán ismertem meg életkörülményeit. Varsóból jött feleségével, itt a külvárosban la-kott, tengődött. Itt kisfia született. Képzelterti, így találtam. Dehát a mi mesterségünk nem szentimentális alapokon nyugszik, ilyesmire sem időnk, sem pénzünk nincsen. Azonnal leszerződöttem. Minden képét megvettem, a többi később készitendő képeiért pedig dara-bonként és havonta fizetendő árban állapotam meg vele. Az ilyen esetekben szokásos, kialakult típus árakat fizettem.

— Képzelterti a föllendülését. Rendes műtermet bérelt, a leg-teljesebb modern fölszereléssel. És dolgozott a leghihetlenebb produktivitással, intenzitással. A tehetségnek ezt a bőségét — mennyiségben, kvalitásban — még nem láttam. A szerződés általá-ban úgy szölt, hogy válogathatunk és pedig a javából. De nekem minden képét meg kellett vennem. Hiszen láthatja, egy sincs, ami érthetetlen, kvalitástalan volna. Mindegyikben van valami izgál-mas, valami meglepő. Csaknem mindennap nála jártam, mert iz-gatott, türelmetlen kíváncsiság égett bennem minden készülő képe iránt. Szinte napról-napra fejlődött, ugrásszerűen. Mintha valami démon szállta volna meg, ami erre a száguldó munkára hajtotta. Szegény! Mintha csak mögötte érezte volna a közeli végétet és ez üzte volna, hogy mindent elmondjon...

... Nancyból kaptam a sürgőnyt, nyáron, hogy ott festés köz-ben, a mezőn összeesett, — meghalt. Azonnal vonatra ültem. Ott temettük el, felesége, kisgyermek, pár barátja álltuk körül a sir-ját. Ime, ez minden, amit nagy általánosságban az életéről monda-tok. A többit majd a kiállításon, a képei fogják elmondani — és Camille **Mauclair**, aki gazdagon illusztrált gyönyörű könyvet írt róla és ugyancsak ez évben egyidejűleg fog megjelenni. Harminc-három éves volt és ilyen teljes kiérett művészetet hagyott hátra...! Mivé fejlődött volna, ha életben marad...!

Széttárt kezekkel, igaz lelkesedéssel mutat a képek felé. Sem-mi tulzás, semmi hamis pátoz nincs a hangjában, mozdulatában. És nem is az üzetember sajnálkozása ez. Hiszen már a hirtelen, tra-gikus fordulat is sokszoros hasznót jelent számára. A kettétört nagy művésznek szölt ez a részvét, emberi végzetszerűség fölött, a művészetért. Francia műkereskedők között vannak ilyen kivéte-les, lelkes emberek.

— Zsidó volt — válaszolja maga elé tünődve. Mint ember is, igen érdekes ebből a fajtából.

— Sokszor láttam reggel, imádkozás közben, fölszízajzott karral hajlongva az ablak előtt. Még csak felém sem biccentett, amint meglátott. Csak a végén szólalt meg, mikor már a szíjakat összegöngyölve félretette. Mintha fürdőből lépett volna ki, olyan frissnek látszott. És péntek estéken, a gyertyák gyújtásánál. Ahogy a kalácsot szeletelte ...

Itt Párisban, a Galerie Caillot műkereskedője mondja ezeket, igaz megértéssel, emberiességgel. Egy zsidó művészről, aki messzi idegenből, meggyötörtén, érkezett, hogy „befusson a nagy Oceánba ...”

Bálint Rezső.

Romániai zsidóság

az Uj Ut különrovara

Szerkeszti: Balkányi Kohn Jichok

A Zsidó Párt erdélyi tartományi konferenciája.

Általános érdeklődés közepette ült össze december 25-én a Zsidó Párt erdélyi tartományi szervezetének konferenciája Timișoarán. Tizenkilenc erdélyi vármegye 68 delegátussal képviseltette magát a rendkívüli méltóság teljes lefolyású és a történelmi pillanat feszültségét kifejező konferencián, amelyet dr Fischer József, a párt tartományi szervezetének elnöke nyitott meg nagyhatású beszéddel. Ismertette a romániai zsidóság helyzetét, valamint a Zsidó Párt munkáját, amely elsősorban azt a célt tartotta szem előtt, hogy az alkotmányban és az ország törvényeiben biztosított formális jogokat tartalommal töltse meg és a polgári jogegyenlőséget a zsidóság élő valósággá tegye.

Dr Nobel Sándor, dr Marton Ernő, az Uj Kelet főszerkesztője és dr Borgida József referátumai után általános vita következett.

A Zsidó Párt tartományi konferenciája kinyilatkoztatta, hogy a romániai zsidóság meg akarja védeni létét és jogait.

Sigheten konferenciát tartott az erdélyrészi Makkabi sportszervezet.

Az erdélyrészi Makkabi sportszervezet december 25-én Sighetul Marmațieién tartotta második konferenciáját. A konferencia napirendjét a szervezet kiépítését célzó javaslatok, sporttechnikai kérdések és az erdélyi zsidó sportot érdeklő fontos problémák képezték.

Az erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség rendkívüli konferenciája.

December 25-én és 26-án tartotta meg az erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség rendkívüli konferenciáját és nagy intézőbizottsági ülést Timișoarán.

A rendkívüli konferenciát több, mint kétszáz delegátus és nagyszámú vendégsereg jelenlétében Vermes Ernő, a szövetség elnöke nyitotta meg héber beszéddel, amelyben rámutatott azokra a problémákra, melyek a mai kritikus időkben megoldást várnak a zsidó néptől.

Ezután dr Nobel Sándor tartotta meg hivatalos referátumát az alapszabálmódosító tervezetről, melynek első pontja a Szövetség nevének megváltoztatását javasolja. A javaslatot élénk vita követi, míg végül a konferencia a régi név fenntartása mellett döntött.

A konferencia foglalkozott még

számos szervezeti és fegyelmi kérdéssel, míg végül dr Nobel elnöki zárószavaival és a Hatikvah hangjaival emelkedett hangulatban ért véget.

A romániai Zsidó Párt és a „Román Zsidók Szövetsége” közös táviratot intézett Tatarescu miniszterelnökhöz, amelyben tiltakoznak az antiszemita agitációk ellen, melyeknek következménye a dr Niemiromer főrabbi ellen megkísérelt merénylet.

A besszarábiai éhezők felsegélyezése. A Zsidó Távirati Iroda közli, hogy Tel-Avivban bizottság alakult, amely a besszarábiai éhezők felsegélyezését tűzte ki feladatául. New-Yorkban a Joint Distribution Committee 5000 dollárt jegyzett erre a célra. Besszarábiában 50.000 olyan zsidó van, akinek semmi lehetősége sincs a kenyérkeresethez.

Sikertelen merénylet dr Niemiromer romániai grandrabbi ellen.

Január 11-én reggel, amidőn Niemiromer főrabbi a szombati istentiszteletre igyekezett, egy Ionescu nevű egyén feléje fordította 6.35 kaliberű revolverét és négy lövést adott le. A golyók áthatoltak az áldozat kabátján és megrongálták a mellényszegben lévő órát. Niemiromer dr segítségért kiáltott, mire egy román soffőr azonnal elfogta és lefegyverezte a merénylőt.

Az ország zsidóságát és a haladott román közvéleményt erősen izgalomban tartja a gyilkossági kísérlet. Niemiromer főrabbi szerencsés megmenekülése után, a közélet számos előkelősége kereste fel szerencsekívánataival a főrabbit. Így Miron Cristea patriarcha, Reginald Hoare, Anglia bucurești nagykövete, Inculeț belügyminiszter, Bratianu, a liberális párt el-

nöke, Titulescu külügyminiszter, Mihalache, Titeanu, George Bratianu, Vaitoianu tábornok, Madgearu. Igen megleghangú levélben kereste fel a betegen fekvő főrabbit Lepadatu kultuszminiszter. A számos üdvözlő távirat között ott találjuk Nachum Szokolov, a Cionista Szervezet és a Jewish Agency volt elnökének táviratát is.

A főváros zsidó lakossága tömegesen keresi fel a főrabbit és szerencsekívánataival halmozza el a csodálat határos megmenekülése alkalmával. Az orvosi konzilium megállapítása szerint a főrabbi, akinek idegrendszerét érthetően megviselte a merénylet, rövid időn belül teljesen felépül és elhagyhatja az ágyat.

A merénylőt a vacaresti fegyházba szállították.

Hirtelen meghalt dr Hoffmann Miksa lipovai főrabbi.

Január 12-én, vasárnap délután ezrekre menő tömeg jelenlétében helyezték örök nyugalomra dr Hoffmann Miksa lipovai főrabbit, aki tragikus körülmények között váratlanul elhunyt. Halálával a fiatal rabbinemzedék egyik legtehetségesebb tagja távozott az élők sorából. A cionista mozgalom lelkes hive volt és mint kiváló hebraista és teológus átlánosan ismert neve volt az országban. Harmincnyolc éves volt.

A „Jüdische Pressezentrale Zürich” igen kedvező ebálításban számol be a Pesti Izr. Hitközség működéséről. Nagyon kíváncsiak volna, hogy egy előkelő zsidó lap tárgyilagosabb forrásból szerezne be tudósításait.

Dr Spitzer József előkelő fővárosi ügyvédet a közélet terén szerzett érdemeiért kormányfőnácossá nevezték ki.

Honnan származik a Kol-Nidré melódiája?

A Cincinnati-i Hebrew Union College-en, *Idelsohn* A. C., a zsidó zene tanára, az intézet évkönyvében, terjedelmes értekezésben foglalkozik a Kol Nidré dallamának történetével. Ebben a külön lenyomatként is megjelent dolgozatban a szerző, előbb a különböző szövegváltozatokat sorolja fel, kezdve az ima első megemlítésén *Natronáj* gáon (860 körül) részéről, az első közlésen *Amram* gáon, *Szaádja* gáon részéről, majd felsorolva a javításokat, amlyeket *Rabénu Tám*, majd *Méir Rothenburg* végzett a szövegen, végzi azon a végleges szövegen, amely napig is használatos az összes zsinagógákban.

A szöveg legelső megzenésítésének nyomait a XI. századból származó u. n. *Vitry machzor*-ban találjuk. De sem itt, sem a későbbi machzorokban nincsen szó valamely meghatározott, állandó dallamról, hanem csak utasítások találhatók, az előadás mikéntjére nézve. Csak 1600. körül állapítható meg először, hogy az imát valamely fix dallammal adták elő, amennyiben a prágai *Mordecháj Jaffe* arról panaszkodik, hogy nagy zavar mutatkozik a szöveg és a dallam meg nem egyezése miatt. Ebből az adathból állapítható meg a Kol Nidré melódiájának keletkezése, amely az 1450. és 1550. évek közötti időre tehető.

A keletkezési helyet illetően eddig meglehetősen megoszlottak a vélemények. Némelyek — különösen a kezdő motivumok alapján — cigány eredetűnek tartották, mások bizánci egyházi motivumokat véltek felfedezni abban, a legtöbben azonban, főleg a szövegi tartalom miatt, marannos eredetűnek tartják.

Idelsohn professzor sorra veszi mindezeket a feltevéseket és alapos tudással boncolgatja mindegyiknek tarthatatlanságát.

Mindenekelőtt arra lutat rá, hogy a közismert melódia a *Ezefárdok* előtt teljesen ismeretlen és csakis az askenázi ritu-u zsidóság körében használatos (még pedig úgy a lengyel, mint a nyugati zsidóknál). Ha a dallam valóban marannos eredetű, úgy a spanyol zsidók utódainál feltétlenül meg kellene találni legalább nyomait e dallamnak, már pedig ezeknél, még csak valamely hasonlóságot sem tudunk felfedezni, az ő Kol Nidré előadásuk és a nálunk közismert Kol Nidré ének között.

Már egymagában ez a tény bizonyítja, hogy eredete az askenázi zsinagógára vezethető vissza, amely tényt a dal stilusa, csak még jobban alátámaszt.

Délnémetországban keletkezett e dal és az u. n. *Missinai-dalok* azon csoportjába tartozik, amelyek mind egyazon stilst és bizonyos fokig egyazon elemeket is tartalmaznak: laza forma, a motivum hangsúlyozása és ugyanazon motívumok különböző dallamnál való alkalmazása.

Ugyanezek a sajátosságok jellemzik a német szerelmi dalokat az u. n. *Minnengesang*-okat (keletk. idejük a XI—XV. század) is, melyeknek hasonlatossága a Missinai-dalokkal, máskülönben is bizonyítható. Pl. a Kol Nidré befejező motívuma (amely egyébként más zsidó egyházi daloknál is fellelhető), igen gyakran található, ugyancsak, mint befejező motívum, több ilyen Minnengesang-nál. Ezen említett és még más, az értekezésben felhozott hasonlósági bizonyítékok alapján, arra

a következtetésre jut *Idelsohn* professzor, hogy a Kol Nidre szerzője, minden valószínűség szerint Középeurópában élt és hogy minden jel szerint a német zsidók hagyományaiban nevelkedett.

A dolgozat felemlíti még, hogy a dallam legrégibb kottája *Ahron Beer* és *L. Sängertől* származik (XVIII. század). Az első másolatokat *Lewandowski* és *Ábr. Beer* készítette.

Aki érti a Kol Nidre szövegét, azonnal megállapítja, hogy a szöveg tartalma mennyire nem áll arányban a dallam fennsége és megkapó szépségével. Az oka ennek az, hogy a komponista nem a szó szerinti szöveget tekintette, hanem inkább a „*félelmetes nap*” hatását és hangulatát akarta kifejezni, ami sikerült is neki. Mert a dal valóban azt fejezi ki, amit ilvenkor minden zsidó érez: alázatot, fohászt, megbocsájtást és igaz, határtalan bizalmat az Úr végtelen jóságában.

(Dr. W.)

x A „*Lloyd Triestino*” tavaszi szentföldi társasutazásai évről-évre válogatott előkelő csoportot vonzanak palesztinai zárandókútra. Az idén különös tekintettel volt a rendezőség azokra, akik a peszach ünnepét feltétlenül otthon, családjuk körében akarják eltölteni és ezért a társaság közvetlen ünnep után a legszebb tavaszi napokban teszi meg az emlékezetes utat, amikor a tengeri út maga is valóságos üdülés. Indulás április 16-án Budapestről Triesztbe, innen a Lloyd Triestino „Palesztina” nevű gyönyörű luxusgőzösén Velencén át Jaffába, illetve Haifába. Visszafelé pedig az egyiptomi Alexandrián és Athénen. Velencén keresztül térnek haza. A programba, mely tetszés szerint három vagy négy hétig tart, fel van véve a Szentföldnek minden fontosabb régi és új nevezetessége. A résztvevőknek alkalmuk nyílik a tel-avivi tavaszi vásár megtekintésére, valamint Egyiptom meglátogatására. A részvételi díj igen kedvezményesen van meg-

állapítva. Fontos a minél előbb való jelentkezés, a helyek biztosítása végett. Részletes prospektust küld a hajóstársaság mindkét budapesti irodája: VII. Thököly-ut 2. és IV. Váci-utca 4.

*

„The Guardian” angol előkelő egyházi lap a német zsidóüldözésekkel kapcsolatban ezeket írja:

„A német antiszemita arra törekednek, hogy a zsidókat kiirtsák

A veszteségek a művészet, irodalom, tudomány és gazdasági téren felbecsülhetetlen, ami már eddig is érte.

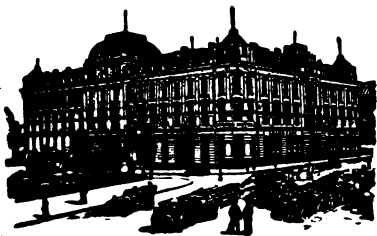
Ha a kegyetlen üldözés következtében már zsidómentes lesz Németország, ugyanazok a lelketlen uszítók újabb áldozat után lesznek éhesek, csak az üldözés más formát fog öltetni.

Európa keresztényei mélyszégyenrel aggódalommal és szégyenkezéssel figyelj a német eseményeket...”

Szerkesztésért és kiadásért felel: Márkusné Beer Erzsébet.
Előfizetési ár: Egész évre Magyarországon 12.— P. — Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugoszláviában 160.— dinár. - Romániában 400 lei. — Másodrendű papíron 25%-al olcsóbb Intézményeknek 24. P.
Szerkesztőség: Budapest, VI., Andrássy-ut 84. **Telefon:** 21-1-64
Kiadóhivatal: București, N. Filipescu 57., Bratislava, Venturska 5.

SONNENFELD S. A., ORADEA

Doprava a rozšírovanie časopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povolílo csl. min. vnútra pod cisl. 9662 1932 5. dna 15. II. 1932. — A román királyság területére való bevitelt és terjesztést a bucurești román kir. Sajtóállamtitkárság 1932. szept. 2-án kelt 6087 sz. a. eng.

BUCAREST GRAND-HOTEL

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szál-
lodája. Szobák 130 Lei-től.

Ézüst

disztárgyak,
evőeszközök a legolcsóbb árban

SCHLEIFER

ezüsttáru üzem lerakatóban
Kazinczy-u. 10. Telefon: 43-5-28

Használt ezüsttárgyakat és régi ezüst pénznemeket
a legmagasabb áron veszünk

Ami a szülőket legjobban érdekli

Leány- és fiura

Leány- és fiukabát

Litzmann Irma

Budapest, VI, Király-ucca 18.

Prima hus, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF

כשר **mészárszékében**

A Festi Izr. Hitközség baromfi vágódája

VI., Hegedűs Sándor-u. 17.
Pontos kiszolgálás!

Hunyadi-téri csarnokkal szemben
Telefon: 29-1-10

Geduldiger Hugó

BÉLYEGZŐGYÁRA

Budapest, VI.,

Vilmos császár-ut 17. Telefon: 22-8-94

FURNÉROK

keménnyel enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII, Kazinczy-u. 22. TELEFON: 42-6-97

Knapp Miksa

képesített szűcsmester

szűcs és szőrmeáru üzlete:

BUDAPEST, V.,

Nagymező-utca 14. szám

Telefon 20-4-53

Szőrmék, bundák, boák nagy
választékban. Alakítások javi-
tások jutányos áron készülnek.

Nyári megóvást felelősséggel vállalunk.